

Handläggare
Richard Hultman
Telefon: 08-508 03 371**Till**
Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Remiss om skillnadernas Stockholm

Rapport från kommissionen för ett hållbart Stockholm

Förvaltningens förslag till beslut

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Stadsdelsnämnden förklarar ärendet omedelbart justerat.

Christina Heglert
StadsdelsdirektörToni Mellblom
Avdelningschef

Sammanfattning

Ett av kommunfullmäktiges inriktningsmål är ”Ett Stockholm som håller samman”. För att förverkliga målet har staden bland annat tillsatt en kommission för ett hållbart Stockholm. Kommissionen har fått i uppdrag att analysera skillnader i livsvillkor i Stockholm och föreslå åtgärder för en jämlik och hållbar stad. I juni 2015 presenterade kommissionen den första rapporten, *Skillnadernas Stockholm*.

Förvaltningen är positiv till att stadens centrala förvaltning tar ett samlat ansvar för en jämlik och socialt hållbar stad, att staden följer och mäter livsvillkor samt föreslår strategier och åtgärder för att minska skillnader mellan grupper och geografiska områden. Förvaltningen delar också uppfattningen att sociala skillnader påverkar både enskilda och staden som helhet. Särskilt vill förvaltningen lyfta vikten av att staden samlat, utifrån kunskaperna i rapporten, riktar insatser mot de verksamheter, grupper och geografiska områden som har störst behov.

Ärendet

Förvaltningen har fått rapporten ”Skillnadernas Stockholm” på remiss. Rapporten är framtagen av kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm, vars övergripande uppdrag är att ge förslag på hur staden kan minska skillnader i livsvillkor och hälsa för att därigenom öka välbefinnandet för alla stockholmare.

Syftet med rapporten är att ge en första bild av skillnader i livsvillkor i Stockholms stad. Mycket kunskap och statistik kring skillnader i livsvillkor finns att tillgå, men den samlade bilden har inte sammanställts tidigare. Kartläggningen gör inte anspråk på att ge en heltäckande eller fördjupad analys av den sociala ojämlikheten i Stockholms stad, utan ämnar ge en beskrivning av utvecklingen och nuläget utifrån ett antal utvalda indikatorer. Fördjupade analyser och redovisningar kommer kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm att återkomma med senare i arbetet.

Samtliga remissinsatser ombeds samtidigt att behandla delrapporten Skillnadernas Stockholm med utgångspunkt i nedanstående frågeställningar:

1. Hur ser nämnden/bolagsstyrelsen på sina egna verksamhetsområden i arbetet med att motverka ojämlika livsvillkor och verka för stärkt social hållbarhet i Stockholms stad?
2. Vilka huvudsakliga utmaningar för att bidra till stärkt social hållbarhet i Stockholms stad ser nämnden/bolagsstyrelsen inom sina verksamhetsområden?
3. Vilka ytterligare utmaningar, utöver de som framkommer i rapporten, kan nämnden/bolagsstyrelsen identifiera utifrån sina egna verksamhetsområden?

De svar och synpunkter som inkommer genom remissbehandlingen kommer att ge kommissionen ett värdefullt underlag för att kunna fördjupa analyser och göra prioriteringar mellan olika åtgärder för en jämlik och socialt hållbar stad.

Rapporten i sammanfattning

En ojämlik stad begränsar individens möjligheter att förverkliga det liv den eftersträvar. För stor ojämlikhet underminerar också den sociala sammanhållningen och skapar grogrund för sociala konflikter. Mot denna bakgrund har vi i denna rapport velat ge en första samlad bild av skillnader i livsvillkor i Stockholms stad.

Ytterst påverkar livsvillkoren vår hälsa. Rapporten visar att hälsan i Stockholms stad på flera sätt blir allt bättre. Medellivslängden i Stockholms stad har ökat med nästan åtta år sedan 1970, och ohälsotalen har nära nog halverats sedan år 2003. Samtidigt har de relativa skillnaderna mellan olika delar av staden och mellan olika grupper i flera fall vuxit. Mellan män i Skärholmen och kvinnor på Östermalm skiljer det idag åtta år i medellivslängd.

Den sociala ojämlikhetens konsekvenser framgår också när hälsan mäts hos de allra yngsta. Bland treåringar i Rinkeby-Kista är tandkaries 13 gånger vanligare än på Kungsholmen. Vi vet att goda förutsättningar under uppväxtåren är en av de viktigaste faktorerna för en långsiktigt god hälsa och gott välbefinnande. Rapporten visar att barns uppväxtvillkor i Stockholm skiljer sig åt påtagligt. Omkring 16 000 barnfamiljer i Stockholm lever idag i ekonomisk utsatthet. De finns i alla stadsdelar, men i störst utsträckning i vissa stadsdelar på Järvafältet, i Hässelby-Vällingby, Skärholmen och övriga söderort.

Skolan äger den största potentialen att utrusta barn och ungdomar med kapacitet att överskrida familjebakgrundens sociala begränsningar. Vilka betyg en elev får i årskurs nio avgör inte bara möjligheterna att studera vidare, utan påverkar i förlängningen också individens välbefinnande och hälsoutveckling. Av unga bosatta på Norrmalm och Östermalm går 6 procent ut grundskolan utan behörighet till gymnasieskolans nationella program, i Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta är motsvarande siffra 22 procent. På enskilda skolor är skillnaderna än större. Att utjämna dessa skillnader skulle förverkliga en stor outnyttjad potential ur såväl ett individ- som samhällsperspektiv.

Bland stadens invånare i olika stadsdelar finns stora variationer avseende andelen sysselsatta, inkomstnivå och utbildningsnivå. Det finns en tydlig samvariation mellan dessa faktorer där sysselsättningen och inkomstnivåerna är högre bland de mer välutbildade och detta mönster förstärks över tid. Det finns också en samvariation mellan dessa faktorer och välbefinnande och hälsa.

Efterfrågan på välutbildade väntas fortsätta att öka medan det motsatta gäller för dem med kortare utbildningar. Samtidigt har andelen långtidsarbetslösa och andel hushåll med långa biståndstider med försörjningsstöd ökat. Det förefaller ha blivit svårare att ta sig ur ett långvarigt utanförskap i Stockholm. Vid konjunkturedgångar förstärks det geografiska sysselsättningsgapet, svagare stadsdelar tappar mer i sysselsättning och kommer inte ikapp. Kvinnorna i dessa stadsdelar drabbas hårdare än männen. Inkomstklyftorna och den socioekonomiska segregationen i staden växer, och medelinkomsten i stadens rikaste stadsdel är idag fyra gånger så hög som i den fattigaste. I början av 1990-talet var skillnaden drygt två gånger så hög.

Segregationen har också fått en mer utpräglad etnisk karaktär. Individer med olika bakgrund möter i allt mindre omfattning

varandra i vardagslivet. En av flera förklaringar till detta är bostadsmarknadens omvandling. Andelen hyresrätter har minskat från 62 procent till 40 procent åren 1998-2014. Det innebär en minskning av antalet hyresrätter med 69 000, samtidigt som befolkningen har ökat med 175 000 personer. Andelen hyresrätter har framför allt minskat i attraktiva områden med höga och stigande bostadspriser. Möjligheterna att välja område och bostad för socioekonomiskt svaga grupper har därmed minskat under senare år.

Stockholm är samtidigt en fortsatt attraktiv stad med stark befolkningsökning. Attraktiviteten består delvis av de kvaliteter som gör staden unik – det breda utbudet av urbana verksamheter och offentliga rum för rekreation och samvaro, den starka och diversifierade arbetsmarknaden och den utbyggda kollektivtrafiken. Rapporten visar dock att tillgången till dessa stads-kvaliteter är lägre i socioekonomiskt svagare stadsdelar. I dessa stadsdelar är också den upplevda otryggheten större. I Rinkeby känner sig 40 procent av kvinnorna otrygga i sitt bostadsområde, medan det finns flera stadsdelar där färre än en procent upplever sig otrygga. Att kunna känna sig trygg i vardagen är en grundläggande rättighet och förutsättning för att kunna delta i samhällslivet.

Ett sätt att mäta deltagandet i samhällslivet är att studera valdeltagandet. I Stockholms stad har andelen röstande ökat med tre procentenheter över de tre senaste valen. Skillnaderna är dock stora mellan grupper och områden, och det finns en tendens till ett minskat valdeltagande i stadsdelar med redan lågt deltagande och bland unga män.

Deltagande och trygghet har också samband med den sociala tilliten mellan människor. Tillit främjar den sociala sammanhållningen. Under perioden 2002–2014 har den sociala tilliten i Stockholms stad ökat, men den varierar stort mellan olika stadsdelsområden. Ett starkt samband mellan utbildningsnivå och tillit gör skillnaden särskilt tydlig; bland personer med enbart grundskoleutbildning i Rinkeby-Kista har 32 procent låg tillit till andra i det egna bostadsområdet, att jämföra med 2 procent bland personer med eftergymnasial utbildning på Norrmalm.

Även om många av de indikatorer som studerats i denna rapport visar på en positiv utveckling för Stockholm i stort, framträder bilden av en stad där livschanserna är ojämnt fördelade mellan grupper och områden. Skillnaderna kan dock påverkas. Genom tidiga investeringar i människor under uppväxtåren kan vinster på

längre sikt göras. När fler klarar skolan, väljer att utbilda sig vidare, arbetar och försörjer sig själva följer ett ökat välbefinnande och förbättrad hälsa. Färre hamnar i ett kostsamt utanförskap. En sådan socialt hållbar utveckling gynnar såväl individ som samhälle.

Rapporten i sin helhet bifogas detta ärende.

Ärendets beredning

I arbetet med remissen har samtliga avdelningar inom förvaltningen deltagit.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen har med intresse tagit del av rapporten Skillnadernas Stockholm. Förvaltningsledningen har därefter diskuterat rapportens innehåll och särskilt de frågeställningar som anges i remissen. Förvaltningen väljer därför att anföra följande:

1. Hur ser nämnden/bolagsstyrelsen på sina egna verksamhetsområden i arbetet med att motverka ojämlika livsvillkor och verka för stärkt social hållbarhet i Stockholms stad?

I likhet med rapporten anser förvaltningen att det finns vissa faktorer som särskilt kan förstärka ojämlika livsvillkor. De kan bland annat ha sin grund i brister i barns skolgång, bostadssituationen, hög andel bidragstagare och hög arbetslöshet inom ett och samma geografiska område.

För att motverka detta krävs ytterligare utveckling av förskolan och den pedagogiska verksamheten eftersom den ger grunden för det livslånga lärandet. Förvaltningen anser att det går att åstadkomma genom bland annat högre andel förskollärare, goda pedagogiska miljöer och fler pedagoger per barn. I vissa fall behöver också pedagogerna vidareutveckla sitt eget språk för att barnens språkutveckling ska ges goda förutsättningar. Inom förskole-, skol- och fritidsverksamheter behöver också samverkan med föräldrar och föräldrars delaktighet i verksamheterna utvecklas.

I socioekonomiskt svaga områden kommer en relativt hög andel av invånarna i kontakt med socialtjänsten av olika skäl. Invånarnas kunskaper om myndigheters roller och uppgifter kan vara låg samtidigt som förtroendet också kan vara bristfälligt. Det ställer höga krav på att socialtjänstens myndighetsutövning är av god kvalitet. Myndighetsutövningen måste därför ges förutsättningar att utvecklas till en lärande organisation som kan agera rättssäkert, vara tillgänglig, trovärdig och möta klientens behov på ett individualiserat och nyanserat sätt. Detta får inte ske på bekostnad av förebyggande arbete eller vice versa.

Förvaltningen har också under många år arbetat intensivt med att erbjuda stadsdelens alla ungdomar feriearbete och dagkollektiv under skollov. Feriearbeten fungerar som en naturlig väg in i arbetslivet och har en rad goda effekter på ungdomars delaktighet i samhällslivet. Feriearbeten finansieras till viss del med centrala medel. Med anledning av de goda resultaten förutsätter förvaltningen att förutsättningarna för detta fortgår och utvecklas. Bland annat finns önskemål om att förvaltningar ”byter” feriearbetande ungdomar med varandra för att därigenom skapa möten mellan boende i olika stadsdelsområden.

Projektet ”social insatsgrupp unga vuxna” (SIG) bedrivs sedan ett antal år tillbaka i stadsdelen och syftar till att fånga upp ungdomar som är, eller är på väg in i, ett kriminellt liv. Det har visat på mycket goda resultat och förvaltningen försöker därför hitta vägar att bedriva verksamheten reguljärt.

2. Vilka huvudsakliga utmaningar för att bidra till stärkt social hållbarhet i Stockholms stad ser nämnden/bolagstyrelsen inom sina verksamhetsområden?

Förvaltningen identifierar ett antal utmaningar och områden som behöver utvecklas för ett framgångsrikt arbete med att stärka den sociala hållbarheten.

En central faktor för att stärka social hållbarhet är att hjälpa medborgare från biståndsberoende till egen försörjning och bostad. Förvaltningen samverkar med en lång rad förvaltningar, bolag och externa aktörer och har för avsikt att vidareutveckla arbetet, bland annat med hjälp av snabbspåret som har visat sig vara en framgångsrik metod att hjälpa människor till arbete och egen försörjning.

Socialt arbete är krävande i en segregerad och socialt utsatt stadsdel. Det gör det till en stor utmaning inom individ- och familjeomsorgen att rekrytera och behålla stabila och kompetenta medarbetare och ledare över lång tid för att därigenom höja kompetens och kontinuitet.

Även förskolan har stora utmaningar i att rekrytera medarbetare med rätt kompetens. Förskolan behöver också verka för att öka andelen barn som deltar i verksamheten då den utgör grunden för det livslånga lärandet.

Förvaltningen föreslår också att det mellan stadens förvaltningar genomförs utbyte och gemensamma aktiviteter på verksamhetsnivå. Dessa utbyten kan med fördel genomföras mellan stadsdelar med

olika socioekonomiska förutsättningar. Exempelvis borde fritidsaktiviteter för unga, daglig verksamhet inom LSS och öppen verksamhet för äldre relativt enkelt kunna genomföra gemensamma aktiviteter och utbyten för att därigenom skapa mötesplatser mellan stadens olika delar.

Förvaltningen inbjuder sedan länge till samverkan med bland annat föreningsliv, fastighetsägare och näringsliv. Detta arbete kan naturligtvis utvecklas vidare, inte minst med föreningslivet som kan spela en central roll. Stadsdelen och polisen har också tecknat ett samverkansavtal som förväntas få efterföljare i andra stadsdelsområden.

3. Vilka ytterligare utmaningar, utöver de som framkommer i rapporten, kan nämnden/bolagsstyrelsen identifiera utifrån sina egna verksamhetsområden?

Antalet ensamkommande flyktingbarn som anländer till Sverige ökar. Många av dem har en anknytning till stadsdelen vilket gör att tillströmningen av barn är mycket stor. En rad praktiska svårigheter uppstår då tillgången på gode män, boenden och platser i gymnasieskolan inte matchar behoven. På sikt kommer denna grupp dessutom ha behov av reguljära bostäder, utbildning och arbete vilket till viss del faller på förvaltningens ansvar att uppfylla. Förvaltningen kan också konstatera att det finns problem med trångboddhet redan idag och att bostadsbyggnadstakten därför behöver höjas i området.

I sammanhanget kan också det positiva initiativ som påbörjats med att omlokalisering av stadens centralt belägna förvaltningar till lokaler i ytterstaden. Staden bör även arbeta för att locka statliga verk, myndigheter och andra organisationer till områden som erbjuder konkurrenskraftiga hyresnivåer och god tillgång på arbetskraft.

Förvaltningen anser att idrotts- och föreningsliv kan utgöra en skyddsfaktor för barn och unga, särskilt i socialt utsatta områden. För att dessa verksamheter ska fungera väl krävs medverkan av-, och samverkan med, föräldrar. Förvaltningen konstaterar att denna samverkan fungerar sämre och är mindre utbredd i vissa områden och därför behöver utvecklas. I detta sammanhang kan också nämnas att förvaltningen arbetar med att se över sin egen fritidsgårdsverksamhet. Därför utreds möjligheten att öppna ny verksamhet och anpassa den befintliga för att bättre passa behoven.

Stadsdelsområdet omges av ett antal kommunikationsstråk, vägar och järnvägar, som både kan öka tillgängligheten och skapa barriäreffekter för boende. För att minska barriäreffekterna och öka

tillgängligheten för alla behöver därför kollektiva färdmedel och förbindelsestråk till grannstadsdelar utvecklas i stadsdelsområdet.

Förvaltningen vill i sammanhanget påpeka det närmast självklara i att resurser behöver satsas på rätt ställen, både geografiskt men också i rätt verksamheter. Rapporten belyser tydligt att vissa områden i staden lider av olika brister. Det bör läggas stor vikt vid att rikta kommande satsningar och initiativ till rätt områden och verksamheter för att åstadkomma resurseffektiv utveckling.

För att möjliggöra satsningar, initiativ och utveckling av arbetsmetoder har förvaltningen för avsikt att ansöka om externa medel med hjälp av bland annat EU-fonder. Förvaltningen har information som gör gällande att det kommer att finnas EU-medel att söka för sociala ändamål mot slutet av året. För att möjliggöra förvaltningars ansökan om medel från EU-fonder bör central förvaltning överväga möjligheten att tillskjuta medel för den del av projektkostnaderna som utgörs av egen finansiering.

Avslutningsvis summerar förvaltningen genom att konstatera att en framgångsfaktor i arbete med att minska skillnaderna är att samordna insatser inom flera närliggande områden. Arbete för att förbättra möjligheterna till integration bör därför handla om att stävja social oro, skapa arbetstillfällen, förbättra folkhälsa, stärka kvinnors roll, främja entreprenörskap, egenföretagande och utveckla den fysiska miljön. Eftersom dessa utvecklingsområden berör många kommunala förvaltningar och bolag som är verksamma på bland annat Järvafältet efterfrågar förvaltningen samordning och direktiv från central förvaltning då det leder till effektivare insatser.